

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОСВІТОЮ

УДК 37:004

Ольга Заяць, кандидат педагогічних наук, вчитель-методист, директор
Дрогобицького педагогічного ліцею
Андрій Григорович, вчитель-методист, заступник директора
Дрогобицького педагогічного ліцею
Мар'яна Заяць, аспірант кафедри вікової та педагогічної психології
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОСВІТОЮ

У статті йдеться про те, що тільки шляхом створення специфічного інформаційно-аналітичного середовища та очищення каналів комунікації від недостовірної і спотвореної інформації можна забезпечити сталі функціонування менеджменту у корпоративній сфері освіти.

Ключові слова: інформатизація, управління, менеджер освіти, державна інформаційна політика, комп'ютер, Інтернет.

Лит. 7.

Olga Zaiats, Andrii Grigorievich, Marjyan Zaiats

INFORMATIZATION AS FACTOR OF INCREASE OF EFFICIENCY OF MANAGEMENT MODERN EDUCATION

Speech goes in the article that only by creation of specific informatively analytical environment and cleaning of channels of communication from unreliable and it is possible to provide the permanent functioning of management distorted information in the corporate sphere of education.

Key words: informatization, management, manager of education, public informative policy, computer, Internet.

Постановка проблеми. Аналіз сутності управління освітою не може бути глибоким, повним і плідним без урахування важливого значення його інформаційного забезпечення, без усвідомлення і належного осмислення природи і сутності аспектів взаємозв'язку та взаємодії управління та інформації. Тим більше, що інформаційні технології сьогодні інтенсивно впроваджуються у педагогічну теорію і практику, в тому числі й у процес професійної підготовки управлінських кадрів.

Мета роботи полягає у визначенні і аналізі найбільш ефективних шляхів інформатизації управління, як засобу підвищення ефективності державної освітньої політики.

Виклад основного матеріалу. Інформаційне забезпечення повинно бути двох видів, а саме: одне – що забезпечує галузь чисто управлінською інформацією і відноситься нами до менеджменту освіти і діяльності професійно підготовлених менеджерів освіти, а інше – спрямоване на педагогічний менеджмент, тобто обслуговує предмети, що вивчають люди і які впливають на них завдяки семантиці текстів якими вони оволодівають.

Аналізуючи чинники, що впливають на підвищення ефективності освітньої політики держави, до кардинальних слід віднести наступні:

1) державна інформаційна політика, що спрямована на забезпечення відкритих джерел інформації;

2) наявність розвинених національних і транснаціональних банків інформаційних ресурсів;

3) підключення навчальних закладів до сучасних вітчизняних і зарубіжних інформаційно-аналітичних мереж і розбудова власних інформаційних систем типу “Інтранет” і “Електронна педагогіка”;

4) технологія управління освітньою галуззю, яка здатна функціонувати у дискурсі сучасного інформаційного забезпечення;

5) володіння управлінськими кадрами відповідною інформаційною і управлінською культурою.

З огляду на складність проблеми створення цілісної й дієвої системи управління національними інформаційними ресурсами, її комплексної реалізації вимагає з боку держави здійснення ряду заходів та прийняття нормативно-правових актів стосовно:

- порядку і правил формування, використання та захисту інформаційних ресурсів, що не містять інформації з обмеженим доступом;

- порядку й правил формування, поширення і захисту інформаційних ресурсів, що містять інформацію з обмеженим доступом;

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОСВІТОЮ

- затвердження переліку документованої інформації, що в обов'язковому порядку надається для державної реєстрації (окремо – відкритої інформації і окремо – для інформації з обмеженим доступом);

- порядку і правил державного обліку та реєстрації баз і банків даних з урахуванням попередніх положень;

- встановлення відповідальності органів державної влади усіх рівнів щодо створення реальних можливостей для вільного і захищеного доступу до них.

Водночас і європейські норми вимагають сформувати в Україні систему відкритих державних інформаційних ресурсів (ВДІР), яка має містити в собі такі підсистеми: керуючу, нормативно-законодавчу, організаційно-методичну і виконавчу (центри, що засвідчують, зокрема, електронний нотаріат, якість, арбітраж).

Одним з джерел підвищення ефективності державної освітньої політики є наявність в країні розвинених національних і транснаціональних банків інформаційних ресурсів. Тут ключову роль відіграє бібліотечна мережа країни. Саме журнальним статтям належить перше місце в системі наукової комунікації – 68% запитів американських учених становлять статті [1].

Доступ до періодичних видань провідних міжнародних видавництв українські бібліотеки вирішують на засадах участі в проєктах “Електронна інформація для бібліотек”, “Доступ до електронних журналів для вчених нових незалежних держав” [2]. Поряд з найбільшими міжнародними видавничими компаніями (Elsevier, Springer, Academic Press, EBSCO, Kluwer та інші), до яких мають доступ українські бібліотеки в рамках програм і проєктів, створюють і розвивають програми електронного видання власної наукової продукції науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади України. В умовах інформаційної відкритості соціум перетворюється на систему, яка справді самоорганізується, а найбільшу гарантію безпеки мають сьогодні країни, інформаційний і науковий стан яких відповідає відкритості спілкування [3]. Закрита модель доступу до наукових знань і даних є неприйнятною. Тому посилюється увага до підготовки електронних форм наукових журналів у науково-дослідних установах України. Їх кількість неухильно збільшується: в 1991 р. інститути та науково-дослідні установи НАН України видавали 54 журнали, у 1992 – 55, 1993 – 60, 1994 – 62, 1995 – 63, 1996 – 64, 1997 – 63, 1998 – 68, 1999 – 70, 2000 – 73, 2001 – 75 [4], нині – 79.

Розвитку електронних наукових видань сприяє

затвердження наказу Міносвіти, Національної академії наук і ВАН України за номером 1329/9928 від 18 жовтня 2004 р. “Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання”. Згідно з цим документом, наукові журнали в електронній формі визнаються фаховими. Тобто, “вони враховуватимуться при захисті дисертаційних робіт за умови дотримання вимог, зазначених у спільному наказі” [5]. До таких видань відносять оригінальні електронні журнали, які не мають друкованої форми.

Отже, на національному рівні періодичні наукові видання ввійшли у систему міжнародної бібліотечної мережі і є потужним джерелом інформатизації управління галуззю освіти.

Наступним джерелом інформатизації управління, особливо навчальними закладами освіти, є не тільки підключення їх до сучасних вітчизняних зарубіжних інформаційно-аналітичних мереж, а головним чином, розбудова ними власних інформаційних систем типу “Інтранет” і перехід у режим функціонування і розвитку за алгоритмом “Електронна педагогіка”.

Про перспективність такого шляху розбудови інформатизації управління галуззю освіти свідчить багато фактів. Наприклад, В.О. Кудін [6], відомий дослідник філософських проблем інформаційного суспільства, проблем взаємозв'язку засобів масової інформації із суспільними процесами і, зокрема, їхнього впливу на професійну освіту, підкреслює кардинальний характер змін, що відбулися останнім часом усвіті. За його словами, останні роки минулого ХХ століття позначились “переворотом в системі засобів масової інформації. Охоплюючи планету з неймовірною швидкістю, система Інтернет відкрила небувалі раніше в історії людства взаємозв'язки країн, народів, окремих людей”. За його даними, понад 300 млн комп'ютерів мають доступ до Інтернету. Сьогодні до цієї мережі в Канаді підключено 80% шкіл, в США – 60%, в Нідерландах – 40%, в Німеччині – 12% [7].

Ресурси Інтернет величезні, до того ж цей віртуальний інформаційний масив характеризується високим ступенем динаміки. Щомиті в Мережі з'являються нові матеріали, частина з них – зникає чи змінює свою адресу. Широкомасштабне виробництво інформації в електронній формі і величезна кількість джерел, що існують виключно в електронному вигляді, створюють ситуацію, коли обсяги накопиченої інформації виходять за межі можливості її збереження й ефективного використання традиційними засобами. Тому бібліотекам для виконання своєї суспільної ролі потрібно докласти зусиль, щоб вписатися в це

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОСВІТОЮ

нове середовище і бути спроможними задовольняти все зростаючі потреби сучасного користувача. Бібліотека не може залишатися осторонь потоку електронної інформації, вона має допомагати користувачам здійснювати її пошук. Консультування та аналіз масивів Інтернет – це те, що відрізняє бібліотеки від Інтернет-кафе. Здійснюючи ці функції, бібліотека затверджується як інформаційний посередник і навігатор інформаційних ресурсів.

В Україні стрімко зростає кількість власних Web-сайтів, зокрема обласних бібліотек, і зараз вони вже є майже у 70 % регіональних бібліотек. Втішно усвідомлювати, що останніми роками бібліотекарі України стали приділяти більше уваги створенню фактографічних баз даних. Останнім часом нові інформаційні технології широко застосовуються у видавничій діяльності бібліотек – від випуску інформаційних збірників, довідкових видань до методичних матеріалів.

Розробка власних інформаційних ресурсів з метою використати їх у якості засобу забезпечення підвищення ефективності галузевого чи корпоративного управління освітою у дискурсі підвищення ефективності державної освітньої політики є перспективним, як мінімум з двох причин: перша полягає у тому, що створюється інформаційна єдність світової спільноти, яка забезпечує усіх учасників соціального процесу однією і тією ж за якістю інформацією, а інша – джерело одночасно забезпечує менеджмент освіти і педагогічний менеджмент необхідною інформацією. Ризик тут полягає у тому, що педагогічний менеджмент проявляється у свідомості людини спонтанно, а управління є результатом цілеспрямованої дії і між ними можуть виникати гострі суперечки, особливо на ідеологічній основі сприйняття світу і особистості людини в ньому.

Наступне джерело – це технологія управління освітньою галуззю, яка має бути здатною функціонувати у дискурсі сучасного інформаційного забезпечення процесу управління. У практиці управління використовується, як відомо, інформація різних видів. Головними серед них є: інформація економічна, організаційна, соціальна і соціально-психологічна, технологічна. Крім того, важливу роль відіграє виділення інформації оперативною, поточною і стратегічною, інформація по окремих функціях управління (планова, статистична, по кадрах і ін.).

Ефективність управління освітою значною мірою визначається і видами і засобами передачі і обробки інформації. Інформація може передаватися усно, за допомогою паперових носіїв

або електронних засобів. У сучасному менеджменті використовуються комбіновані варіанти. Характер цієї комбінації визначається багатьма чинниками організації управління: професіоналізмом персоналу, наявністю достатньої кількості технічних засобів, характером вирішуваних проблем, конкретною ситуацією, відповідальністю і системою контролю, що діє, стилем управління. Частина інформації, використовуваної в управлінні, має документальне оформлення, яке необхідне для здійснення контролю виконання, а також для аналізу і дослідження управління з метою підвищення його ефективності.

Освітня є особливими споживачами інформаційного ресурсу, оскільки інформатизація – це майже єдиний та унікальний канал їх спілкування зі світовим товариством. Менеджери галузі освіти повинні про це постійно пам'ятати й дбати про інформатизацію середовища, в якому вони, споживачі, живуть та спілкуються. Вона, інформатизація, передбачає процес інтенсивного проникнення знань у життєдіяльність як окремої особи, так і суспільства в цілому на основі перетворення знань на інформаційний ресурс як інформаційно-опредмечені знання.

Суттєвим фактором прогресу інформаційних процесів є криза громіздких управлінських систем. Модернізації, адаптації до сучасних ринкових умов підкоряються практично всі традиційно прийняті типи управлінських структур. Нині в організації управління поширюється перехід від командно-контрольної організації до “інформаційно-базуючої” організації, до організації спеціалістів, що володіють знаннями, тобто інформацією. Тому розробка систем управління в галузі освіти повинна враховувати ці вищенаведені тенденції, що охопили всі рівні управління, й ефективно використовувати їх для свого розвитку.

Інформація, особливо її автоматизована обробка, – важливі фактори підвищення якості менеджменту освіти і державної освітньої політики. Тут виключну роль відіграють засоби її реєстрації, обробки, накопичення та передачі; систематизоване зберігання і видача інформації у потрібній формі; виробництво нової числової, графічної та іншої інформації.

У сфері освіти, як у ніякій іншій, для прийняття рішень не використовується навіть наявна інформація. Рішення часто приймаються без обговорення, на основі особистих контактів. Таким чином, складається враження про те, що система використовує інформацію, яка знаходиться в її розпорядженні вибірково або обмежено.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОСВІТОЮ

У 80-ті роки ХХ століття відбувся перехід від окремих управлінських інформаційних мереж до утворення єдиної внутрішньофірмової системи збору, обробки, зберігання та подання інформації. Відбулася переорієнтація всієї діяльності у сфері обробки інформації на забезпечення її кінцевої мети: задоволення потреб в інформації керівників на всіх рівнях внутрішньо-фірмового управління.

У зв'язку з цим головна увага приділяється точному формулюванню питань, що виникають у сфері оперативного управління, і отриманню інформації у найкоротші терміни для прийняття необхідних рішень. Залежно від характеру та змісту інформації, що потребується, визначаються відповідні засоби та методи обробки інформації.

Отже, тільки шляхом створення специфічного інформаційно-аналітичного середовища та очищення каналів комунікації від недостовірної і спотвореної інформації можна забезпечити стале функціонування менеджменту у корпоративній сфері освіти, а подальше її накопичення "критичної маси" знань про зміст та технологію навчально-виховної роботи прямо спонукає систему до подальшого стратегічного розвитку.

Революція, що сьогодні відбувається в інформаційному просторі, – глобальний процес, що створює повсюдно нові, раніше небачені можливості для підвищення ефективності управління. Якщо 20 років назад у світі використовувалось тільки 50 тисяч комп'ютерів, то сьогодні 50 тисяч комп'ютерів продається протягом кожних 10 годин. У діловому світі США використовується близько 75 млн персональних комп'ютерів (не враховуючи 35 млн таких комп'ютерів, що встановлені у приватних квартирах). Витрати компаній за використання персональних комп'ютерів та сервіс подвоїлись за період з 1984 року (80 млрд дол.) по 1994 рік (160 млрд дол.).

Біля 40 відсотків усіх персональних комп'ютерів у світі об'єднані в інформаційні мережі. Одна з найбільш відомих з них – Інтернет – всього 10 років тому об'єднувала менше, ніж 200 базових комп'ютерів. Сьогодні Інтернет став найпопулярнішою інформаційною мережею. Він обслуговує до 30 млн користувачів, об'єднує 3,2 млн базових комп'ютерів, охоплює біля 30 тисяч взаємопов'язаних інформаційних мереж, причому кожні 30 хвилин до них приєднується ще одна мережа.

Важливо підкреслити, що завдяки вдосконаленню та широкому розповсюдженню інформаційних технологій, вартість інформації помітно знижується. Навіть у період кризи 70-х – 90-х років ХХ століття комп'ютери подешевшали на 95

відсотків, вартість експлуатаційних мереж ЄОМ знизилась на 11 відсотків щорічно, програм – на 25, машинної пам'яті – на 40 відсотків. Ці тенденції зберігаються й сьогодні.

Міністерство освіти і науки України демонструє активність у цій сфері і створює освітню мережу "Уран.....", налагоджує сталий канал документообігу у галузі, оперативно запровадило інформаційну систему на вступі у 2008 році і контролювало зарахування навчання за результатами тестування.

Запровадження інформаційної системи, як технічного ресурсу підвищення якості галузевого менеджменту, дозволить, по-перше, скоротити терміни та підвищити якість надання громадянам освітніх послуг; по-друге – уникнути або зменшити зловживання владою керівництва ВНЗ при зарахуванні молоді на навчання; запобігти нецільовому використанню ресурсів і першою чергою фінансових коштів.

Реалії сьогодення вимагають невідкладного впровадження інформаційно-аналітичної системи. Проте сама система – це лише інструмент, який "не спрацює" сам по собі, автоматично – потрібні фахівці відповідної кваліфікації.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна дійти до наступних **висновків:**

По-перше, процес інформатизації управління як фактор підвищення ефективності державної освітньої політики є достатньо складним явищем, оскільки торкається вищого рівня саморегуляції соціального організму країни і це потребує його узгодження з іншими видами політики держави, наприклад, інформатизації, типом політичного і економічного розвитку, прав і свобод людини та ін.

По-друге, інформатизація управління має складну структуру, оскільки мова повинна йти про державне і недержавне управління освітою і спускається в умови демократизації суспільного життя до рівня особистості, що потребує достатньо складну структуру саме інформаційного забезпечення, оскільки навіть у першому наближенні мова йде про наукову, навчальну, емпіричну і управлінську інформацію.

По-третє, головними напрямками удосконалення процесу інформатизації є: з одного боку, розробка теорії інформатизації суспільства, у якій має бути освітянський сегмент, а з іншого – здійснення на практиці рішучих кроків до визнання освіти і управління нею пріоритетом у державній політиці.

По-четверте, процес інформатизації управління має неймовірно різноманіття шляхів свого удосконалення, але визначений рівень, мається на увазі державна освітня політика, потребує

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОСВІТОЮ

системного забезпечення саме на цьому рівні. Тому ми розглянули саме ці п'ять шляхів, що мають комплексно розв'язати поставлену перед нами проблему.

По-п'яте, проблема інформаційного забезпечення управління освітою потребує нормативно-правового оформлення і перевід від бажаного до сталого або стандартизованого вигляду і серйозного програмно-математичного забезпечення, оскільки системну форму цього не під силу забезпечити окремому фахівцю, навіть високому професіоналу.

По-шосте, стан об'єкта управління і дії органів управління різного рівня повинні бути відкритими у інформаційному вимірі і доступними для інших суб'єктів управлінської мережі. Основана на відкрито встановлених цілях і загально визначених цінностях сукупність перспективних рішень разом з відповідними юридичними, матеріальними, фінансовими, інформаційними та людськими ресурсами і є формулюванням публічної політики в освітянській галузі суспільного життя.

1. Маркусова В.А. Стаття в науковому журналі як основний джерело інформації для виконання фундаментальних досліджень в РАН / В.А. Маркусова, А.Я. Родионов // НТИ. – Сер. 1. – 1998. – № 9. – С. 21 – 28.

2. Манятина Е. Електронні ресурси агентства EBSCO: изучения использования в

областной библиотеке / Е. Манятина // Бібл. форум України. – 2004. – № 2(4). – С. 19 – 21; Ярошенко Т. Електронні журнали: нові можливості для бібліотек України / Т. Ярошенко // Бібл. форум України. – 2004. – № 2 (4). – С. 15 – 18.

3. Річицький В. Відкритість інформації як універсальна вимога / В. Річицький // Вісник НАН України. – 2003. – № 9. – С. 26 – 45.

4. Зелінська Н. "Традиційна" наукова періодика у дослідженнях зарубіжних учених: проблеми та перспективи / Н. Зелінська // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. Восьмої всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24 – 26 жовт. 2003 р. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаніка. НДЦ періодики; за ред. М.М. Романюка. – Львів, 2003. – С. 569 – 584.

5. Костенко Л.Й. Електронні наукові фахові видання в системі наукових комунікацій України / Л.Й. Костенко. – [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

6. Кудін В.О. Освіта в інформаційному суспільстві. – К.: Телепрескорпорація "Республіка", 1998. – 152 с.

7. Кудін В.О. Средства массовой информации и профессиональное образование (философско-педагогический аспект исследования). – Харків: НТУ "ХПИ", 2002. – 207 с.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2011

"Господи, дай мені сили, щоби впоратися з тим, що я можу зробити; дай мені мужність, щоби примиритися з тим, чого я не можу зробити, і дай мені мудрість, щоби відрізнити одне від другого".

Східна мудрість

"Задовольняє душу не глибина знань, а внутрішнє вміння відчувати і пізнавати".

Св. Ігнатій Лойова

"... учитель – основоположна сила соціального відтворення – культурного, економічного, політичного. Без нього унеможливаються соціальний поступ, будь-які досягнення держави і народу. Він є безпосередньою продуктивною силою.

Іван Андрійович Зязюн
директор, доктор філософських наук, професор, академік
АПН України

